

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, доцента **Солтика Олександра Олександровича**

на дисертацію **Денисенко Наталії Григорівни** на тему

**«Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності
майбутніх учителів фізичної культури»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження. Реформування освіти, яке здійснюється на рівні вищої школи, через інтеграцію національної освіти в європейський освітній простір, на рівні середньої школи через впровадження у загально освітні навчальні заклади концепції «Нова українська школа», потребують якісно підготовлених висококваліфікованих педагогів, з новим типом мислення, спроможних генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення, здатних ефективно діяти у сучасних умовах, розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі середньої освіти.

Саме акцентування уваги на таких якостях особистості педагога, як здатність швидко оволодівати новими освітніми техніками і технологіями, творче відношення до професійної діяльності, здатність ефективно організовувати взаємодію і співпрацю з іншими учасниками освітнього процесу, прагнення до саморозвитку, професійного зростання тощо потребує наявності у майбутніх педагогів такої важливої якості, як професійна мобільність. Безумовно, професія вчителя фізичної культури у цьому контексті не є виключенням. Навпаки, малорухомий спосіб життя, всебічна інформатизація молоді, нові карантинні обмеження, пов'язані із поширенням вірусних захворювань у світі, лише підвищують запит на професійно-мобільних учителів фізичної культури, здатних ефективно діяти у нових

нестандартних, непередбачуваних, складних умовах. Вказані обставини підкреслюють важливість і актуальність обраної проблеми дослідження.

Крім того, актуальність обраної теми дисертаційної роботи посилена суперечностями, які виявила Наталя Григорівна на інформаційно-методичному, конкретно-пошуковому, професійно-практичному, науково-педагогічному та державному рівнях.

Погоджуємось із дисертанткою про те, що соціальна значущість зазначеної проблеми, недостатня теоретична та практична її розробленість, необхідність усунення існуючих суперечностей обумовлює гостру потребу у проведенні наукових досліджень за даною тематикою.

Значущість та вагомість дослідження підтверджується тим, що кваліфікаційну наукову працю виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова у сфері освіти на теми: «Акмеологічні засади професійної підготовки освітянських кадрів» та «Модернізація системи підвищення кваліфікації вчителів на засадах Нової української школи».

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високій ступень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій та достовірність отриманих результатів дослідження Денисенко Н. Г. забезпечено чітким формулюванням теми, визначенням мети, постановкою коректних завдань, грамотним підбором методологічного апарату дослідження. В роботі представлено філософське розуміння досліджуваної проблеми, здійснено історико-педагогічний аналіз становлення терміну професійна мобільність, ретроспективний аналіз і систематизація термінологічних поєднань поняття «професійна мобільність» в педагогічному аспекті.

Детально обґрунтовані методологічні підходи: компетентнісний, ресурсний, професіографічний, діяльнісний, особистісно орієнтований та акмеологічний мають безпосередній зв'язок із проблемою формування

професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури та сприяють повноцінному її дослідженню. Окрім методологічних підходів дисертантка у своєму дослідженні вдало опирається на низку наукових принципів: зв'язок теорії із практикою, вибір власної освітньої траєкторії, креативність, соціальна активність, освітня рефлексія, професійна мобільність, міждисциплінарна інтеграція, які органічно доповнюють методологічний апарат дослідження.

Окрім теоретичних, емпіричних та статистичних методів дослідження варто відзначити достатній за обсягом комплекс діагностичних методів і методик, які здобувач використала для отримання емпіричних результатів, що характеризують рівень сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Комплексна оцінка сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури встановлюється на основі: тесту-опитувальника «Потреба у досягненні мети»; модифікованого тесту «Мотивація до успіху та боязнь невдачі»; розроблених автором тестових завдань (40 запитань з фахових дисциплін); методики «Просування організаційної зміни»; авторської діагностичної карти оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; методики «Визначення рівня загальної і соціальної самоефективності»; опитувальника «Який Ваш креативний потенціал?» та методики «Ви та технічний прогрес».

Грунтовне вивчення джерельної бази (509 найменувань), дозволило дисертантці переконливо висвітлити теоретичні і методичні засади досліджуваної проблеми. Системний аналіз наукових джерел, пов'язаних із професійною мобільністю, врахування специфіки професійної діяльності учителів фізичної культури, дозволило авторці сформулювати власне поняття професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, що формується у закладах вищої освіти.

Дисертанткою у повному обсязі здійснено експериментально-дослідну перевірку висунутої загальної гіпотези шляхом проведення педагогічного експерименту, який включав констатувальний і формувальний етапи.

У дисертаційному дослідженні здобувач наукового ступеню поставила собі за мету розробити систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури та експериментальній перевірці її ефективності. Достовірні позитивні результати проведеного педагогічного експерименту, у ході якого було впроваджено систему формування професійної мобільності в освітній процес низки закладів вищої освіти, підтверджують ефективність авторських новацій.

Заслуговує позитивної оцінки значна за кількістю і обсягом експериментальна база проведеного дослідження. До її складу увійшли провідні заклади вищої освіти, де здійснюється підготовка майбутніх учителів фізичної культури. На констатувальному етапі педагогічного експерименту взяли участь студенти, вчителі і викладачі з одинадцяти закладів вищої освіти та семи закладів середньої освіти. У формувальному експерименті взяли участь студенти «Академії рекреаційних технологій і права» (м. Луцьк), Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Волинського національного університету імені Лесі Українки. Підтвердженню здійсненого педагогічного експерименту та отриманню позитивного ефекту слугують отримані результати і довідки про впровадження результатів дослідження, подані у додатках дисертаційної роботи.

Структура дисертації характеризується логічною побудовою, узгодженістю та збалансованістю матеріалу, представленого у вигляді окремих розділів, які послідовно розкривають порядок досягнення означених мети та завдань дослідження. Основна частина дисертації, що складається зі вступу, змісту, шести розділів та загальних висновків становить 404 сторінки.

Додатки розміщені на 125 сторінках. Якісному представленню наукового матеріалу сприяють 21 таблиця та 96 рисунків.

Запропоновані здобувачем положення та висновки, що лягли в основу теоретичних і методичних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, сприятимуть подальшому розвитку системи професійної підготовки учителів фізичної культури, що у кінцевому рахунку дозволить підвищувати рівень професійної майстерності та професіоналізму випускників зазначеного фаху.

Вищевикладене дозволяє відзначити наукову об'єктивність і компетентність Денисенко Н. Г. та дає підстави стверджувати, що наукові положення та рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими та достовірними. Загальні висновки наукового дослідження обґрунтовані, чітко сформульовані та розкривають завдання дослідження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження Денисенко Наталії Григорівни є вагомими для галузі вітчизняної педагогічної науки, мають комплексний і системний характер, розкривають теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Робота носить високий рівень наукової новизни отриманих результатів. Автором уперше розроблено та експериментально перевірено систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, подану у вигляді багатовекторної моделі системи, яка складається з цільового, теоретичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного блоків; розроблено авторську концепцію формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Заслуговують схвалення визначені, теоретично обґрунтовані та успішно реалізовані організаційно-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в умовах закладів вищої освіти, до яких було віднесено: оновлення змістового

наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності; створення STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти, наближеного до реального освітнього процесу в Новій українській школі; розвиток гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури у процесі проведення педагогічної практики; реалізація творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури через участь у науково-дослідній роботі.

Важливе наукове значення мають авторські тлумачення понять «формування професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури» та «професійна мобільність майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти».

Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури розглядається як освітній процес, спрямований на оволодіння здобувачами вищої освіти ключовими компетентностями (інструментальними, загальними, фаховими), що ґрунтуються на професійній продуктивності, уміння аналізувати нові ситуації й застосовувати професійно-орієнтовані знання для їхнього вирішення, використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технології та моделювати оздоровче середовище залежно від індивідуальних особливостей учнів, їхніх потреб та інтересів.

Авторкою грамотно обґрунтовано структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, процесуальний, комунікативний, креативний) професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти; обґрунтовано критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, креативний) та показники її сформованості.

Удосконалення набула професійна підготовка фахівців першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 014.11 «Середня освіта (Фізична

культура)» на основі оновлення змістового наповнення освітніх компонентів: «Теорія і методика фізичного виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Професійна мобільність вчителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля».

Цілком слушно, що удосконалення набули зміст, форми, методи та засоби формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; параметральна метрика оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за визначеними критеріями.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо феномену професійної мобільності, здійсненні на основі порівняльного аналізу особливостей формування мобільного фахівця з фізичної культури у вітчизняних і провідних університетах європейських країн.

Практичне значення одержаних результатів. Заслуговує на позитивну оцінку практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження. На нашу думку, вагомим є створення та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти якісного навчально-методичного забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яке включає дві одноосібні монографії: «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: теорія та методика» і «Учитель фізичної культури нового покоління: орієнтація на особистість»; три колективні монографії: «Andragogic 8 approach as a basis for the formation of professional mobility of future teachers of physical culture», «Європейський досвід дуальності у перспективах розвитку національної вищої освіти. Інновації у вищій школі в контексті інтернаціоналізації освіти», «Теорія дитячої гри Ф. Фребеля і К. Ушинського та можливості її використання у професійній підготовці мобільно зорієнтованого вчителя фізичної культури».

Суттєво підвищує практичне значення отриманих результатів низка навчально-методичних посібників: «Особистісно орієнтоване фізичне

виховання в Новій українській школі», «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: Серія 1. Історико-педагогічний аспект», «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: Серія 2. Методологічний аспект»; «Державна атестація з теорії і методики фізичного виховання. Типові питання і відповіді до екзаменаційних білетів для студентів педагогічних коледжів»; «Англійська мова за професійним спрямуванням: багатомовна комунікація у галузі фізичного виховання і спорту», «Я в рукотворному світі: Фребель педагогіка в дії».

Органічно доповнюють навчально-методичне забезпечення процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури інші видання: методичні рекомендації «Реалізація на практиці змістової лінії «Ігрова та змагальна діяльність у Новій українській школі»; тестові завдання (на друкованих та електронних носіях) з «Теорії і методики фізичного виховання» (для дистанційної форми навчання); робочі зошити з дисциплін: «Теорія і методика фізичного виховання» (для студентів заочної форми навчання); програми освітніх компонентів освітньо-професійної програми спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: «Професійна мобільність вчителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф.Фребеля», «Теорія і практика інноваційної фізичної культури».

Безумовно підсилює практичне значення дисертаційної роботи розроблений комп'ютерно-діагностичний комплекс «Мобі-смайт» для визнання рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Доцільно також відзначити, що основні положення та результати дослідження Денисенко Н. Г. впроваджено в освітній процес вітчизняних закладів вищої освіти, що підтверджено відповідними довідками.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Аналіз публікацій Денисенко Н. Г. дозволяє зробити

висновок про повну відповідність вимогам щодо оприлюднення результатів докторської роботи. Основні положення дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені у 77 наукових і науково-методичних публікаціях, із яких: 2 одноосібні та 3 колективні монографії; 6 навчально-методичних посібники, із яких 4 одноосібні; 17 статей у фахових наукових виданнях України, із яких 11 одноосібні; 8 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що належать до міжнародних наукометричних баз даних, зокрема 1 стаття в Scopus. Вважаємо за потрібне відмітити достатню кількість наукових праць (28 публікацій), які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Аналіз опублікованих автором наукових публікацій показав, що вони співзвучні обраній тематиці та віддзеркалюють результати проведеного дослідження в розділах дисертації.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Дисертація та автореферат Денисенко Н. Г. написані грамотно й оформлені відповідно до чинних вимог, що пред'являються до такого виду наукових праць. Стиль викладу в них матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі кваліфікаційної наукової праці.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих результатів Денисенко Н. Г., вважаємо за доцільне виокремити дискусійні положення та висловити деякі зауваження та побажання до змісту дисертаційного дослідження.

1. Зважаючи на те, що основна мета дослідження полягає в розробленні системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури та експериментальній перевірці її, на нашу думку, методологічний апарат дослідження підсилює використання системного підходу.

2. Вважаємо, що підрозділ 1.2. Репрезентація концепту «професійна мобільність» в історичному дискурсі дещо перевантажний ретроспективним аналізом розвитку професійної мобільності як явища.

3. Реалізацію першої організаційно-педагогічної умови «Оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо-професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності» здійснено через оновлення змісту трьох освітніх компонентів: «Професійна мобільність вчителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля» (Фізкультурна освітня галузь), «Теорія і практика інноваційної фізичної культури». Водночас, зважаючи на інтегративний, міждисциплінарний характер феномену професійної мобільності реалізацію цієї організаційно-педагогічної умови підсилило б оновлення змісту більшої кількості дисциплін.

4. Заслужують на схвалення розроблені здобувачкою рекомендації щодо формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури на основі дослідженого німецького досвіду. Але вважаємо, що слід було б їх розширити, надавши приклади застосування на практиці і видати окремою науково-методичною працею (с. 184).

5. Бажано було б надати більш детальну інформацію щодо можливостей формування професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури з урахуванням сучасних реалій освітнього процесу та акцентувати увагу на застосуванні засобів дистанційної форми навчання, використанні гаджетів, освітнього потенціалу мережі Інтернет тощо. Враховуючи компаративний характер дисертації, доречним видається створення авторкою словника-тезаурусу з досліджуваної проблеми.

6. Характеризуючи у шостому розділі дисертації експериментальну перевірку системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, авторці слід було б кількісний аналіз даних підсилити

якісним аналізом результатів проведеного формувального етапу педагогічного експерименту.

Разом з тим, висловлені зауваження і побажання не знижують позитивного враження від науково-теоретичного та методичного рівня проведеного дослідження, носять більш рекомендаційний характер і суттєво не впливають на загальну оцінку рецензованої роботи.

Загальний висновок. Враховуючи новизну, значущість результатів дослідження для теорії і методики професійної освіти, вважаємо, що дисертаційне дослідження «Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури» за актуальністю теми, змістом, обсягом, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, оформленням та повнотою викладу відповідає вимогам «Порядку присудження ступенів» (пп. 9, 10, 12, 13, 14) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та іншим вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її авторка – Денисенко Наталія Григорівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії і методики
фізичного виховання і спорту
Хмельницького національного університету

О. О. Солтик

Підпис О. О. Солтика засвідчую:

проректор з науково-педагогічної роботи
Хмельницького національного університету
кандидат економічних наук, доцент

С. А. Матюх